



Başvuru Tarihi (Received Date): 06.07.2023

Kabul Tarihi (Accepted Date): 30.10.2023

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi / Research Article

doi: 10.52848/ijls.1323918

Kaynakça Gösterimi: Ada, Ş., Özkan Gültekin, S., & Gönenç, H. (2023). Dönüşümcü liderlik bağlamında sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 6(3), 187-202. doi: 10.52848/ijls.1323918

Citation Information: Ada, Ş., Özkan Gültekin, S., & Gönenç, H. (2023). Examination of social sciences high school students' attitudes to sustainable development. *International Journal of Leadership Studies: Theory and Practice*, 6(3), 187-202. doi: 10.52848/ijls.1323918

DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK BAĞLAMINDA SOSYAL BİLİMLER LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Şükri ADA¹ & Sevil ÖZKAN GÜLTEKİN² & Hale GÖNENÇ³

Öz

Sürdürülebilir kalkınma günümüzün ihtiyaçlarını, gelecekteki bireylerin ihtiyaçlarını karşılama durumundan ödün vermeden sağlamak biçiminde ifade edilmektedir. Bizler; sürdürülebilir ve yaşam kalitesinden ödün vermeden, insanların zihninde değişiklik gerektiren bir sistem oluşturmaya çalışıyoruz. Bu sistemi oluştururken Dönüşümcü Lider Bağlamında Lise Öğrencilerinin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında BTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesinde öğrenim gören ve rastlantısal örnekleme yöntemiyle katılan 9., 10., 11. ve 12. Sınıf öğrencilerinden 208 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak; Lise öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarını ölçmek için Baisutti ve Frate (2017) tarafından geliştirilen, Demirel (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada, veri toplama ve analiz sürecinde nicel araştırma desenlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmaktadır. Araştırmada öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu arttıkça sürdürülebilir çevreye yönelik tutumun, aile aylık gelir düzeyi arttıkça sürdürülebilir ekonomiye yönelik tutumun daha olumlu olduğu, sürdürülebilir topluma yönelik tutumun daha olumlu olduğu, sürdürülebilir eğitime yönelik tutumun daha olumlu olduğu görülmüştür. Sürdürülebilir kalkınma çalışmalarının devamı, çevre, ekonomi, toplum ve eğitimin sürdürülebilirliği için stratejilerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Eğitim, Sürdürülebilir Ekonomi, Sürdürülebilir Toplum, Dönüşümcü Liderlik.

Examination of Social Sciences High School Students' Attitudes towards Sustainable Development in the Context of Transformational Leadership

Abstract

Sustainable development is expressed as meeting the needs of the present without compromising the ability of future individuals to meet their needs. We; We are trying to create a system that is sustainable and requires changes in people's minds without sacrificing quality of life. While creating this system, it was aimed to measure the Attitudes of High School Students towards Sustainable Development in the Context of Transformational Leaders. The sample of the study consists of 208 students from the 9th, 10th, 11th and 12th grades studying at BTSO Ali Osman Sönmez Social Sciences High School in the 2022-2023

¹ Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: sukruada@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3329-9494

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Bursa Şehit Erol Olçok Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, E-posta: sevil_2302@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5742-2800

³ Öğretmen, Bursa Modern Bahçe Şehir Koleji, E-posta: hale.gonenc@bahcesehir.k12.tr, ORCID: 0000-0002-4125-6446

academic year and participating by random sampling method. As a data collection tool; The Attitudes towards Sustainable Development Scale developed by Baisutti and Frate (2017) and adapted into Turkish by Demirel (2018) was used to measure high school students' attitudes towards sustainable development. In the research, descriptive survey model, which is one of the quantitative research designs, is used in the data collection and analysis process. In the research, it has been seen that the attitude towards sustainable environment is more positive as the class level of the students and the education level of the parents increase, the attitude towards sustainable economy is more positive as the family monthly income level increases, the attitude towards sustainable society is more positive, and the attitude towards sustainable education is more positive. It is recommended to develop strategies for the continuation of sustainable development studies, the sustainability of the environment, economy, society and education.

Keywords: Sustainable Development, Sustainable Education, Sustainable Economy, Sustainable Society, Transformational Leadership.

Giriş

İnsanoğlu var olduğu günden beri çevre ile yakinen ilgilenmiştir. Doğal çevremiz beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarımızı karşılamamızı ve hayatımızı devam ettirebilmemiz için doğru iklimi sağlar. Yeryüzündeki hiçbir canlı izole olarak kabul edilemez. Tüm canlılar ve onlarla etkileşime giren cansız her şey bir ekosistem oluşturur. Her biri ekosistem için önemlidir ve birinin bozulması veya yok olması doğal dengeyi bozar ve ekosistemin geri kalanı etkilenir. İnsan faaliyetlerinin olumsuz etkileri ekosistemleri de etkileyebilir. Tüm canlılar hayatta kalmak için rekabet eder, ancak yalnızca insanlar ekosistemlere geri dönüşü olmayan zararlar da verir (Hayta, 2006).

Doğal kaynakların akılsızca tüketilmesiyle gelecek nesillerin yaşayacağı çevreyi tehlikeye atan ve bizden sonraki nesillere de yaşama fırsatı sunan bu alanda sürdürülebilir bir hayat tarzı, bütün insanlar için bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda, yaşamın sürdürülebilirliğini ve niteliğini düşürmeden, insanların zihniyetinde değişiklik çağrısı yapan bir sistem oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu değişimin amacı; artık bir tüketim toplumu değil, çevresel yönetim, sosyal sorumluluk ve ekonomik çözümlere yönelik bir dayanışmadır (Ozmehmet, 2008). Sürdürülebilir kalkınmanın iç içe geçmiş dört bileşeni olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir: Bu bileşenler; çevresel, sosyal, ekonomik ve eğitimseldir. Bu dört bileşenin kesişimi “sürdürülebilir kalkınmayı” oluşturmaktadır (Engin, 2010). Bu bileşenlerin her biri arasındaki etkileşimler, tutarlı ve sistematik bir temelde ilişkilendirilmelidir.

Bu bağlamda, kalkınmanın tanımı ve uygulamasındaki farklılıklara rağmen, kalkınmanın sürdürülebilir olması gerektiği konusunda fikir birliği vardır. Sürdürülebilirlik temelde gelişmek ve bunun gelecekte de devam etmesini sağlamak anlamına gelmektedir (Sencar, 2007). Sürdürülebilir kalkınma, çevreye zarar vermeden toplumun gelişmesidir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevre ve kalkınma hakkındaki 1988 Brundtland Komisyonu raporundan gelmektedir. Sürdürülebilirlik, çevreye zarar vermeden mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları karşılamakla ilgilidir. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için toplumun farklı kesimleri birlikte çalışmalıdır. Gelişmiş ülkeler, sürdürülebilir kalkınmalarını kolaylaştırmak için gelişmekte olan ülkelere de yardım sağlamalıdır.

Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma, geleceğin ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik, çevresel ve sosyal konuların birleşimidir. Tüm bunlardan hareketle 1980'li yılların ortalarından beri değer kazanan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı, giderek geçerli bir bakış açısı olmaya başlamaktadır (Tanrıverdi, 2009).

Örgütlerde; planlama yapma, sorumlulukları paylaşma, kontrol yapma ve problem çözme, ilke-kural ve dengeler ortaya koyma, gücün farkına varılmasını sağlama, itaat eden takipçiler, yapılacaklar konusunda anlaşma, rasyonellik ve liderliğin tarafsızlığı, karışmayıcı çevresel yaklaşımlar vb. ifadeler günümüzde fazla vurgulanmamaktadır. Bunun sebebi örgütler kendi iç çevrelerinden çok dış çevredeki olanlarla ilgilenmektedirler (Yavuz, 2009). Daha çok dikkate alınan konular; vizyon-misyon, vizyonu aşılama, güdüleme ve harekete geçirme, değişim ve yenilikler oluşturma, çalışanların kendi kendilerini motive edebilmeleri için çaba gösterme ve bu bağlamda çalışanlarda istekliliği

Dönüşümcü Liderlik Bağlamında Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi
Şükrü ADA & Sevil ÖZKAN GÜLTEKİN & Hale GÖNENÇ

artırarak, performans fazlalığını ortaya koymaları bakımından cesaretlendirme ve başkalarıyla ilgilenme, etkin çevresel yaklaşım olarak belirtilmektedir (Keçecioğlu, 2003). Bunlar, dönüşümcü liderlik anlayışının egemen olduğu örgütlerdeki karşılaşılan faktörlerdir. Dönüşümcü liderlikte, paylaşılan vizyonu oluşturma ve bu vizyonu izleyenlere iletme davranışının önemi vurgulanmıştır (Pielstick, 1998, s. 5).

Bu bağlamda sürdürülebilirlik eğitim örgütlerindeki dönüşümcü liderlik yaklaşımlarıyla örgüt içi ve örgüt dışındaki bireyleri etkileme, farkındalık oluşturma ve yeni davranışlar kazandırma bakımından önemli olduğu söylenebilir.

İnsanları bilinçlendirmenin yolunun eğitimden geçtiği bilinmektedir. Eğitim, bireyin davranışlarını istenilen yönde bilinçli olarak değiştirmek ve geliştirmektir (Yıldırım, 2011). Sürdürülebilirlik, gelecek nesiller için yeterli yaşam alanı ve yaşam kalitesi sağlayan bir yaşam biçimidir. Sürdürülebilir kalkınmadan farklı olarak sürdürülebilir bir toplum, ancak toplum üyelerinin sürdürülebilir bir dünya için gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve değerleri özümsemesi ve uygulamasıyla mümkündür (Alkış, 2009a).

Sürdürülebilir kalkınma çözümleri ancak toplumun tüm sektörlerinin birlikte çalışması durumunda etkilidir. Eğitimli insanlar çevre koruma fikir ve yöntemlerini yayabilirler. Sonuçta, her bireyin çevrelerindeki dünyayı nasıl etkilediğini anlaması gerekiyor. Ancak o zaman sorunları sürdürülebilir çözümlerle üretebiliriz.

Sürdürülebilir kalkınma, dünyadaki olumlu değişimi teşvik ettiği için insanlık için önemli bir kavramdır. Önemli çalışmalar devam ederken, olumlu eğilimler, insanlığın sürdürülebilir kalkınma stratejileri aracılığıyla yavaş yavaş doğru yönde ilerlediğini gösteriyor. Eğitim stratejileri, her iki yönde de cesaret verici sonuçlarla hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde kök salmaktadır. Yani daha iyi bir dünya yolunda ilerliyoruz ama daha gidecek çok yolumuz var.

Sürdürülebilir kalkınma uygulamaları, ülkenin yürütme organının ilgili politikaları ve halkın sorumluluklarını anlaması ile sağlanır. Sorumlu insan yetiştirmenin en önemli aracı eğitimidir. (Teksöz, 2014). Bu anlamda eğitim ilk defa Rio Zirvesi'nin (1992) "Gündem 21" raporunda yer almıştır. Gündem 21'in son bölümü, eğitim ve kamuoyu farkındalığına odaklanan dört bileşenden oluşmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında bireylerin yetiştirilmesinin kritik olduğu yaygın olarak kabul edilmekte ve sürdürülebilir kalkınmanın eğitim ve öğretim müfredatlarında yer almaya başladığı görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma konusunun eğitim araştırmalarında ve diğer literatür çalışmalarında oldukça ilgi gördüğü görülmektedir. Zamanla sürdürülebilir kalkınma kavramı toplumun tüm kesimleri tarafından benimsenecek ve içselleştirilecektir. Bu kavramın gerekliliği günümüzde daha fazla hissedilmekte ve toplumu oluşturan bireylerin yaşam biçimine tercüme edilmesi hayati önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının küçük yaşlardan itibaren öğrenilmesi ile hem kendileri hem de gelecek nesiller için toplum, çevre ve ekonomi sorunları azalacak, dünya doğal dengesine kavuşacaktır. Bu amaçla yapılan ve yapılacak tüm araştırmalarda eğitim ön planda tutulmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma için eğitim, bireylerin ve gelecek nesillerin daha yaşanabilir bir dünyada ve daha iyi koşullarda yaşama fırsatı verecektir. Bu tür eğitimler aynı zamanda bireylerin sosyal, çevresel ve ekonomik sorunlara çözüm bulmalarına yardımcı olacak yaşam boyu öğrenme becerileri kazanmalarına da olanak sağlayacaktır.

Bireyin başka toplumlara, farklı kültürlere ve gelecek kuşaklara saygı duyması, dünyanın doğal kaynaklarındaki farklılıkları takdir etmesi ve keşfetmesi, karşılaştığı tüm problemlerde meraklı davranması ve doğaya karşı sorumluluk hissetmesi ancak eğitimle mümkündür (Sütgibi, 2018).

Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili ilk küresel adım olarak Birleşmiş Milletler üye ülkeleri arasında 1972 Stockholm Konferansı'nda atılmıştır (Atalay, 2011). Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi şu şekilde özetlenebilir:

1972- Club of Rome- Ekonomik büyümenin sınırları.

Rapora göre yaşadığımız çevre, hızla artan doğal nüfusa ayak uyduramayacak ve 150 yıldan önce yaşanabilir özelliklerini kaybedecek. Bu nedenle çevreyi korumak ve geliştirmek için gelişme hızının düşürülmesi hatta eşitlenmesi gerekmektedir. "Sıfır Büyüme Raporu" başlıklı rapor, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki pratik farklılıklar konusunda hararetli bir tartışmayı ateşledi. Ekonomik gelişme, sanayileşme süreçleri ve çevre ile ilgili soruları gündeme getirdi (Engin, 2010).

Stockholm Konferansı (5-16 Haziran 1972).

Konferans sonunda 29 maddelik "Stockholm Deklarasyonu"nu yayınladı. Toplantıda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri farklılaştırılarak çevre sorunlarının sebepleri vurgulansa da bu sorunlar küresel olduğu için ortak sorumluluk yaklaşımı benimsenmiştir (Aytar, 2016). Uluslararası çevre işbirliği ve çevre diplomasisinin geliştirilmesi için sürekli bir temel oluşturur. Onaylanan beyanname, sürdürülebilir kalkınma terimi olarak kullanılmamakla birlikte, çevre ve kalkınma arasındaki ilişkinin gelecek nesillere aktarılmasını ele almakta ve bu da sürdürülebilir kalkınma kavramının temelini oluşturmaktadır (Eryılmaz, 2011).

Ortak geleceğimize ilişkin rapor (Brundtland raporu 1987).

BM Genel Kurulu, komiteyi 1983 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında kurdu. Komisyon, Brundtland Komisyonu olarak da bilinen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) olarak bilinir (Alkış, 2009b). 1987'de Komisyon, Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu) başlıklı bir rapor yayınladı (Özmete, 2010). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla uygulanması gereken düzenlemeleri tanımlar. Paylaşılan Gelecek raporumuz, sürdürülebilir kalkınma kavramını resmi olarak inceleyen ilk rapordur (Atmaca, 2018). Rapora göre, sürdürülebilir kalkınmanın tanımı o zamandan beri yaygın olarak kullanılmaktadır (Sezer, 2007). Rapora göre, yoksulluğun ortadan kaldırılması, doğal kaynakların akılcı kullanımı ve nüfus artışının kontrolü sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilidir (Türer, 2010).

Birleşmiş milletler çevre ve kalkınma komisyonu (Rio zirvesi- 3-14 Haziran 1992).

Stockholm Konferansı'nın 20. yılında (3-14 Haziran 1992), "Ortak Geleceğimiz" raporunun yayınlanmasından beş yıl sonra, Birleşmiş Milletler son yirmi yılın değerlendirmesini yapmak için Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde toplanır. 108 tane devlet başkanı ile 178 tane hükümet katıldı. Ortak Geleceğimiz raporundan bu yana sürdürülebilir kalkınma konusunda atılan en önemli adımlardan birisi olan konferansa 178 ülkeden 17.000 kişi katıldı ve Dünya Zirvesi- Dünya Zirvesi veya "Dünya Zirvesi" olarak da anıldı. (Engin, 2010). Rio Konferansı'nda topluma "sürdürülebilir kalkınma" konusunda önemli mesajlar verildi. Bu brifingler aracılığıyla "sürdürülebilir kalkınma" kavramının tüm katılımcı ülkeler tarafından kabul edilmesi ve yerleşmesi için de önemli adımlar atılmıştır (Metin, 2002).

Binyıl Kalkınma Hedefleri.

Yeni milenyumun şafağında 189 devlet ve hükümet başkanı, insanlık için ortak değerler ve ortak hedefler oluşturmak üzere 6-8 Eylül 2000'de Kofi Annan liderliğinde New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde toplantı yapmak üzere bir araya geldi (Gökmen, 2014). 2015 yılına kadar ulusal ve uluslararası platformlarda başarı için planlanan sekiz Binyıl Kalkınma Hedefi (BKH) belirlendi (Atmaca, 2018).

Johannesburg zirvesi (26 Ağustos 2002).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, Rio+10 olarak da bilinen Johannesburg Zirvesi, Rio'dan 10 yıl sonra, 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihlerinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başkenti Johannesburg'da yapılmıştır. Zirve tarafından iki uluslararası belge kabul edildi. Kabul edilen bu belgeler; Eylem Planı ve Johannesburg Deklarasyonu (Aydoğan, 2010).

Birleşmiş milletler sürdürülebilir kalkınma zirvesi (25-27 Eylül 2015).

Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi, 2015 senesinde Birleşmiş Milletler başkanlığında New York'ta dünya liderlerinin yaptığı bir toplantıda kabul edilmiştir (Aytar, 2016). Birleşmiş Milletler'e üye 193 ülke, yoksulluğu tüm boyutlarıyla ortadan kaldırmak ve herkes için refah yaratmak amacıyla 169'u alt başlık olmak üzere 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'ni kabul etti (Aktaş, 2019). Üye devletlerin hedefleri hakkında bireyleri bilgilendirmeyi ve 2030 yılına kadar bu hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır (Koçulu, 2018).

Bu araştırma hangi bakımlardan önem arz etmektedir veya hangi yönleriyle diğer benzer çalışmalardan ayrılmaktadır?

Öğretmenler, öğrenciler, okul yöneticileri, müfredat geliştiriciler ve eğitimdeki herkes yeterli ve uygulanabilir sürdürülebilirlik bilgisine sahip olmalıdır. Öğrenciler, çağımızın en büyük sorunları haline gelen çevresel, eğitimsel, ekonomik, sosyal ve eğitimsel sürdürülebilirlik konularının farkında olmalarını sağlamak için eğitecekler. Öğrencilerin sürdürülebilirliğe yönelik tutumlarını tespit etmek, mevcut durumu tespit etmek, sonraki hazırlık sürecini netleştirmek ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak önemlidir. Şüphesiz bu konuda birçok araştırma vardır. Hepsisi tam anlamıyla sürdürülebilir kalkınmanın eğitim, çevre, toplum ve ekonomi boyutlarını yansıtmamaktadır. Bu araştırma sürdürülebilir kalkınma konusunun lise öğrencileri ve ailelerine, eğitim kurumlarına farkındalık yaratma fırsatı sunmaktadır. Yaptığımız alan yazın taramasında sürdürülebilir kalkınmanın tüm alt boyutları ile ele alındığına rastlamadık. Projemizi önemli kılan noktalardan biri eğitim, ekonomi, toplum ve eğitim paydaşlarının sürdürülebilirliğin önemi ve farkındalığı konusunda birlikte çalışma imkânı yaratılmasının önerilmesidir. Özellikle eğitim kurumlarında sürdürülebilir kalkınmaya yönelik farkındalığın artırılması tüm topluma yansiyacaktır.

Yukarıda söylenenlere ek olarak bu çalışma şu noktalarda önem arz etmektedir:

1. Sürdürülebilir kalkınmanın eğitim, ekonomi, toplum ve çevre boyutlarında önce mikro (Bursa örneğinde) daha sonra makro (tüm Türkiye) anlamda sürdürülebilir kalkınmaya yönelik farkındalık oluşturulması ve bu farkındalığın kalıcılığının sağlanması çalışmalarının yapılmasını öneriyor olmasıdır.
2. Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yapılan çalışmaların “Ekonomi – Çevre – Toplum – Eğitim” paydaşlarının birlikte çalışmalarını hedeflemesidir.
3. Sürdürülebilirlik tüm insanlar için önemlidir ve toplumdaki her birey sürdürülebilir yaşam şekli haline getirerek sürdürülebilirliğin toplumun geneline yayılmasını sağlayacaktır.

Araştırma problemi.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarını farklı değişkenlere göre inceleyerek ve farklılığın var olup olmadığını tespit etmek olarak belirlenmiş ve aşağıdaki alt problemler incelenmiştir.

Araştırmanın alt problemleri.

1. Sınıf seviyesine,
2. Anne eğitim durumuna,

3. Baba eğitim durumuna,
4. Aile aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın amacı.

Projemizin amacı, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarını farklı değişkenlere göre inceleyerek sürdürülebilir kalkınmaya yönelik kalıcı farkındalık yaratmaktır.

Yöntem

Bursa BTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin sürdürülebilirliğe yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışma nicel bir çalışma olup, betimsel bir çalışma olarak değerlendirilmektedir. Betimleyici araştırma modeli, geçmişteki veya halen devam eden bir durumu şu anki haliyle betimlemeye çalışan bir araştırma yöntemidir (Karasar, 2020).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgiler Formu ve öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınma konusuna yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla öğrencilere (Biasutti, 2017) tarafından geliştirilen ve Demirel ve Sungur'un Türkçe'ye uyarlanan 'Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği' uygulanmıştır (Demirel, 2018). Ölçek dört alt boyuttan meydana gelmektedir. Bunlar; çevre (1, 2, 3, 4, 5. maddeler) ekonomi (6, 7, 8, 9, 10. maddeler), toplum (11, 12, 13, 14, 15. maddeler) ve eğitim (16, 17, 18, 19, 20. maddeler) alt boyutlarıdır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda öğrencilere "Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Uygulanan veri toplama aracından elde edilen veriler SPSS 22 (Statistical Package for Social Science) programında işlenmiş ve analiz edilmiştir.

Çalışma grubuna dahil olan öğrencilerin demografik özelliklerine göre betimsel istatistiksel analizlerde frekans (f) ve yüzde (%) teknikleri uygulanmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile aylık gelir düzeyine göre Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmamızın çalışma evreni Bursa BTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesi'nde eğitim öğretim gören 411 öğrencidir. Bu evrenin tamamı çalışmaya dahil olmayı kabul etmediğinden örnekleme yoluna gidilmiştir.

Araştırmamızın örneklemi ise Bursa BTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesi'nde eğitim öğretim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 208 öğrenci ve bu öğrencilerin öğrenim görmekte olduğu 9., 10., 11. ve 12. sınıflardır.

Tablo 1. Araştırma örneklemindeki öğrencilerin demografik özelliklere göre dağılımı

	Değişken	f	%
Sınıf Düzeyi	9.sınıf	48	23,1
	10.sınıf	105	50,5
	11.sınıf	41	19,7
	12.sınıf	14	6,7
Anne Eğitim Düzeyi	Okuma-yazma bilmiyor	1	0,5
	İlköğretim mezunu	58	27,9

Dönüşümcü Liderlik Bağlamında Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi
Şükrü ADA & Sevil ÖZKAN GÜLTEKİN & Hale GÖNENÇ

	Lise mezunu	84	40,4
	Üniversite mezunu	58	27,9
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	7	3,4
	Okuma-yazma bilmiyor	1	0,5
	İlköğretim mezunu	38	18,3
Baba Eğitim Düzeyi	Lise mezunu	94	45,2
	Üniversite mezunu	63	30,3
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	11	5,3
	0-5500	8	3,8
Aile Aylık Gelir Düzeyi	5500-7000	30	14,4
	7000-9000	23	11,1
	9000-10000	44	21,2
	10000 ve üstü	103	49,5

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubunun %23,1'nin (n=48) 9. sınıf; %50,5'nin (n=105) 10. sınıf; %19,7'sinin (n=41) 11. sınıf; %6,7'sinin (n=14) 12. sınıf öğrencisi; anne eğitim düzeyine göre; %0,5'nin (n=1) okuma yazma bilmediği, %27,9'unun (n=58) ilköğretim mezunu, %40,4'ünün (n=84) lise mezunu, %27,9'unun (n=58) üniversite mezunu, %3,4'ünün (n=7) yüksek lisans/doktora mezunu; baba eğitim düzeyine göre; %0,5'nin (n=1) okuma yazma bilmediği, %18,3'ünün (n=38) ilköğretim mezunu, %45,2'sinin (n=94) lise mezunu, %30,3'ünün (n=63) üniversite mezunu, %5,3'ünün (n=11) yüksek lisans/doktora mezunu; aile aylık gelir düzeyine göre; %3,8'inin (n=8) 0-5500 TL olduğu, %14,4'ünün (n=30) 5500-7000 TL olduğu, %11,1'inin (n=23) 7000-9000 TL olduğu, %21,2'sinin (n=44) 9000-10000 TL olduğu, %49,5'inin (n=103) 10000 ve üstü olduğu görülmektedir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Bursa BTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarının belirlenmesi amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen verilere ilişkin bulgular ve yorumlar ifade edilmiştir.

Demografik özellikler ve Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği alt boyutlarına ilişkin Kruskal Wallis-H testi bulguları;

Tablo 2. Çevre ile öğrencinin sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile aylık gelir düzeyine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi sonuçları

		N	\bar{x}	X ²	P
Sınıfınız	9.sınıf	48	75,79	3	0
	10.sınıf	105	95,92		
	11.sınıf	41	146,88		
	12.sınıf	14	143,18		
Çevre	Okuma-yazma bilmiyor	1	175,5	4	0,002
	İlköğretim mezunu	58	91,71		
	Lise mezunu	84	111,92		
	Üniversite mezunu	58	114,11		
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	7	31,71		
Babanızın Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	1	174,5	4	0,001
	İlköğretim mezunu	38	76,72		

	Lise mezunu	94	106,64		
	Üniversite mezunu	63	122,09		
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	11	65,64		
Aile aylık gelir düzeyi	0-5500	8	108,75	4	0,104
	5500-7000	30	88,57		
	7000-9000	23	84,74		
	9000-10000	44	119,73		
	10000 ve üstü	103	106,72		

Tablo 2’de gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutuyla öğrencinin sınıf düzeyi arasında ($X^2=3$, $p=0,00$), sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutuyla öğrencinin anne eğitim durumu arasında ($X^2=4$, $p=0,002$), sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutuyla öğrencinin baba eğitim durumu arasında ($X^2=4$, $p=0,001$) anlamlı farklılık görülmüştür. Fakat öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutuyla öğrencinin aile aylık gelir düzeyi arasında ($X^2=4$, $p=0,104$) anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu artıkça sürdürülebilir çevreye yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 3. Ekonomi ile öğrencinin sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile aylık gelir düzeyine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi sonuçları

		N	\bar{X}	X^2	P	
Sınıfınız	9.sınıf	48	67,59	3	0	
	10.sınıf	105	102,01			
	11.sınıf	41	143,45			
	12.sınıf	14	135,61			
Annenizin Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	1	163	4	0,001	
	İlköğretim mezunu	58	94,53			
	Lise mezunu	84	113,16			
	Üniversite mezunu	58	110,8			
Yüksek lisans / Doktora mezunu	7	22,57				
	Okuma-yazma bilmiyor	1	162	4	0,002	
		İlköğretim mezunu	38			84,96
		Lise mezunu	94			106,82
Üniversite mezunu		63	119,21			
Yüksek lisans / Doktora mezunu	11	53,23				
	Aile aylık gelir düzeyi	0-5500	8	118,06	4	0,002
		5500-7000	30	78,75		
		7000-9000	23	80,54		
9000-10000		44	127,73			
10000 ve üstü		103	106,37			

Tablo 3’te gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın ekonomi boyutuyla öğrencinin sınıf düzeyi arasında ($X^2=3$, $p=0,00$), sürdürülebilir kalkınmanın ekonomi boyutuyla öğrencinin anne eğitim durumu arasında ($X^2=4$, $p=0,001$), sürdürülebilir kalkınmanın ekonomi boyutuyla öğrencinin baba eğitim durumu arasında ($X^2=4$, $p=0,002$), sürdürülebilir kalkınmanın ekonomi boyutuyla öğrencinin aile aylık gelir düzeyi arasında ($X^2=4$, $p=0,002$) anlamlı

Dönüşümcü Liderlik Bağlamında Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi
 Şükrü ADA & Sevil ÖZKAN GÜLTEKİN & Hale GÖNENÇ

farklılık görülmüştür. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu ile aile aylık gelir düzeyi arttıkça sürdürülebilir ekonomiye yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 4. Toplum ile öğrencinin sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile aylık gelir düzeyine ilişkin Kruskal Wallis H-testi sonuçları

		N	\bar{x}	X2	P
Sınıfınız	9.sınıf	48	76,84	3	0
	10.sınıf	105	101,97		
	11.sınıf	41	132,15		
	12.sınıf	14	137,36		
Annenizin Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	1	57	4	0,006
	İlköğretim mezunu	58	99,41		
	Lise mezunu	84	107,45		
	Üniversite mezunu	58	115,35		
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	7	28,21		
Toplum Babanızın Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	1	57	4	0,008
	İlköğretim mezunu	38	80,84		
	Lise mezunu	94	106,93		
	Üniversite mezunu	63	119,56		
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	11	74,14		
Aile aylık gelir düzeyi	0-5500	8	106,94	4	0,354
	5500-7000	30	85,48		
	7000-9000	23	97,57		
	9000-10000	44	111,28		
	10000 ve üstü	103	108,5		

Tablo 4'te gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın toplum boyutuyla öğrencinin sınıf düzeyi arasında ($X2=3$, $p=0,00$), sürdürülebilir kalkınmanın toplum boyutuyla öğrencinin anne eğitim durumu arasında ($X2=4$, $p=0,006$), sürdürülebilir kalkınmanın toplum boyutuyla öğrencinin baba eğitim durumu arasında ($X2=4$, $p=0,008$) anlamlı farklılık görülmüştür. Fakat öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın toplum boyutuyla öğrencinin aile aylık gelir düzeyi arasında ($X2=4$, $p=0,354$) anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu arttıkça sürdürülebilir topluma yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 5. Eğitim ile öğrencinin sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile aylık gelir düzeyine ilişkin Kruskal Wallis H-testi sonuçları

		N	\bar{x}	X2	P
Sınıfınız	9.sınıf	48	73,38	3	0
	10.sınıf	105	101,1		
	11.sınıf	41	132,79		
	12.sınıf	14	153,82		
Annenizin Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	1	2	4	0,011
	İlköğretim mezunu	58	98,92		
	Lise mezunu	84	108,79		

	Üniversite mezunu	58	113,28		
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	7	41,14		
	Okuma-yazma bilmiyor	1	2		
	İlköğretim mezunu	38	94,11		
Babanızın Eğitim Durumu	Lise mezunu	934	104,18	4	0,005
	Üniversite mezunu	63	119,34		
	Yüksek lisans / Doktora mezunu	11	58,05		
	0-5500	8	65,88		
	5500-7000	30	80,4		
Aile aylık gelir düzeyi	7000-9000	23	82,7	4	0,003
	9000-10000	44	118,26		
	10000 ve üstü	103	113,51		

Tablo 5'te gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın eğitim boyutuyla öğrencinin sınıf düzeyi arasında ($X^2=3$, $p=0,00$), sürdürülebilir kalkınmanın eğitim boyutuyla öğrencinin anne eğitim durumu arasında ($X^2=4$, $p=0,011$), sürdürülebilir kalkınmanın eğitim boyutuyla öğrencinin baba eğitim durumu arasında ($X^2=4$, $p=0,005$), sürdürülebilir kalkınmanın eğitim boyutuyla öğrencinin aile aylık gelir düzeyi arasında ($X^2=4$, $p=0,003$) anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu ile aile aylık gelir düzeyi arttıkça sürdürülebilir eğitime yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna varılabilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada BİTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesinde eğitim öğretim gören öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumları farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Aşağıda araştırma hakkında bulgular alan yazınla desteklenmiş ve yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgular sonucunda;

1. Örnekleme katılan öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu arttıkça sürdürülebilir çevreye yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Örnekleme katılan öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu ile aile aylık gelir düzeyi arttıkça sürdürülebilir ekonomiye yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.
3. Örnekleme katılan öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu arttıkça sürdürülebilir topluma yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Örnekleme katılan öğrencilerin sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu ile aile aylık gelir düzeyi arttıkça sürdürülebilir eğitime yönelik tutumun daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan literatür taramasında Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma araştırmalarının önemli bir kısmının öğretmen adayları (sınıf, fen bilgisi, sosyal bilgiler, okul öncesi, coğrafya vb.) ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Uluslararası literatür incelendiğinde de sürdürülebilir kalkınma çalışmalarının yine önemli bir kısmının öğretmen adayları ile yapıldığı dikkat çekmektedir.

Aydoğan (2010) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin SK kazanımlarına yönelik öğretim algılarını incelemiştir. Sosyoloji öğretmenleri ile yapılan araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin SKE'de kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin ağırlıklı olarak soru-cevap ve tartışma olduğu belirlenmiş ve ders kitapları araç olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, sürdürülebilirliğe ilişkin öğretim

Dönüşümcü Liderlik Bağlamında Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi
Şükrü ADA & Sevil ÖZKAN GÜLTEKİN & Hale GÖNENÇ

çıktılarını incelemek için farklı değişkenler kullanıldığında, öğretmen görüşlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuç çalışmamızda elde edilen sonuç ile uyuşmamaktadır.

Türer (2010), fen bilgisi öğretimi ve sosyal bilgiler öğretimi üzerine çalışmıştır. Öğretmen adaylarının 'sürdürülebilirlik' konusundaki farkındalıklarını belirlemeyi amaçlar. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının anlaması için sürdürülebilirliğin boyutları belirlenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sürdürülebilirliği destekleyen sosyal boyutlarda istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yapılan çalışmanın sonucunda bizim çalışmamızda elde ettiğimiz sonuç ile paralellik göstermektedir.

Kaya (2011), sosyal bilgiler öğretim programını incelemektedir. Araştırmalarında, SKE'ye katkılarını ortaya çıkarmak için programın temel unsurlarını ve tüm sınıf düzeylerindeki başarıları incelediler. Kurs değerlendirme sonuçlarına ilişkin ise ilgili kursların sürdürülebilir kalkınma için eğitime katkısının iyi olduğunu ancak eksikliklerin de olduğunu söyledi. Çalışmanın sonucunda sürdürülebilir eğitim için kursların etkili olduğu sonucu bizim çalışmamızda elde ettiğimiz öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma için yetkin olmaları gerektiği sonucuyla paralellik göstermektedir.

Scoullos (2013), eğitimde, özetlenen SKE öğrenme yaklaşımının aşağıdaki becerileri ve özellikleri göz önünde bulundurulur: öğrenci merkezli pedagoji, ileriye dönük düşünme, üst düzey düşünme becerileri, eleştirel düşünme, disiplinler arası ve sonuçlarla birlikte yerel ve küresel meseleler. Çalışmanın sonucu bizim çalışmamızda ölçmek istediğimiz değişkenlerle paralellik göstermektedir.

Gökmen (2014), öğretmen adaylarının SKE'ye yönelik tutumlarını ve bu tutumlarla ilişkili faktörleri araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre, bir öğretmen adayının üniversite eğitiminde aldığı çevre dersi sayısının, sürdürülebilirlik ve kalkınma göstergeleri arasındaki uyum derecesi ile bölüm ve bölüm sürdürülebilirlik başarı puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Cinsiyet ve bir çevre kuruluşuna üyelik gibi değişkenlerin de anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen Sürdürülebilirlik Görüş Formu'ndan elde edilen sonuçlar; sonuçlar, öğretmen adaylarının sürdürülebilirlik algılarının genellikle ekolojik boyutlara, daha az ekonomik ve sosyal boyutlara odaklandığını göstermektedir. Çalışmanın sonuçları bizim çalışmamızda ile uyumludur.

Pauw (2015), SKE'nin etkinliği araştırıldı. Çalışma, İsveç'teki 51 okulda farklı sınıflardaki 2.413 öğrenciden alınan verileri kullanarak SKE'nin etkililiğini inceledi. Bulgular, SKE'nin öğrencilerin sürdürülebilir kalkınma farkındalığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonucu bizim çalışmamızda ile aynı sonuca ulaşıldığını göstermektedir.

Cebrián (2015), tarafından yapılan çalışma 32 öğretmene eğitim vermeyi amaçlamıştır. Bir grup adayın sürdürülebilir kalkınma için eğitim konusundaki görüşlerini ve bakış açılarını incelemek. Öğretmen adaylarının, doğa ve doğa bilimleri ile ilgili uygulama becerileri kazanmaları, ahlaki değerler kazanmaları ve sürdürülebilir kalkınma için eğitime yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri hedeflenmektedir. Bunun kanıtı, SKE konusunda okul projelerini destekleyen öğretmen adaylarıdır. Çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiş, bizim çalışmamız sonucuna göre öğretmenlerin tutumlarının olumlu olması gerektiği sonucuna ulaşılarak paralel bir sonuca ulaşılmıştır.

Soysal (2017), sınıf öğretmeni adaylarının SKE konularına ilişkin etkililik algılarını belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma Türkiye'deki 12 üniversiteden 1008 sınıf öğretmeni adayı ile yapılmıştır. Öğretmen adaylarına sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumları, SKE yeterliklerine ilişkin algıları ve müfredatın bu yeterlikleri geliştirmek için fırsatlar sağlayıp sağlamadığı hakkında anket yapıldı.

Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmeni adaylarının sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumları tutumlarının olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmen adaylarının SD'ye yönelik olumlu tutumları arttıkça SKE yeterli algılarının da arttığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucu bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Kanmaz (2019), çalışmasında yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutum düzeylerini ve tutumla ilişkili faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma yedinci ve sekizinci sınıflarda öğrenim gören 3210 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Elde edilen bulgulardan, öğrencilerin sürdürülebilirliğe yönelik genel tutumlarının okulun hizmet alanına göre farklılık göstermezken cinsiyete ve sınıfa göre istatistiki olarak farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonucu bizim çalışmamızın sonucunu destekler niteliktedir.

Nousheen (2020), çalışmasında, istihdam öncesi eğitim Öğretmenlerin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının Etkisi durduruldu. Veriler Pakistan'daki öğretmen adaylarından iki aşamada toplanmıştır; birincisi İkinci aşamada veri toplama aracı kullanılarak 287 öğrenciden veri toplanmıştır. Ve kontrol grubundan veri toplayın. Nicel ve nitel veri sonuçları, öğretmen adaylarının sürdürülebilirliğe yönelik tutumunda olumlu bir değişikliği gösterir. Sonuçlar, kurs sırasında SKE konusunda iş başında eğitim alan öğretmenlerin, iş başında eğitim almayan öğretmenlere kıyasla sürdürülebilir kalkınmaya yönelik olumlu tutumlara sahip olduğunu göstermiştir. Çalışmanın sonucu bizim çalışmamızda ulaştığımız öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarının olumlu olması gerektiği sonucuyla uyumludur.

Ulusal ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde lise öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarını inceleyen çok az sayıda çalışmaya ulaşılabilmektedir. Bu açıdan çalışmamız öncelikle yerel sonrasında ulusal anlamda örnek teşkil edecek bir çalışma olmuştur. Yerel ve ulusal anlamda yapılacak faaliyetler açısından önemli bir çalışmadır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından hareketle (Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Müdürlükleri, Okullar, aileler, TÜBİTAK, Toplum Kuruluşları, Çevre Kuruluşları), paydaşlarına ve bu konuda araştırma yapacak araştırmacılara şu önerilerde bulunulmuştur.

1. Ders kitaplarına Sürdürülebilir Kalkınma ve alt boyutları ile ilgili konu başlıkları eklenebilir.
2. Okul panolarında Sürdürülebilir Kalkınma ile ilgili farkındalık yaratmak ve arttırmak için afiş, yazı, resim vb. çalışmalar sergilenebilir.
3. Okul televizyonunda sürdürülebilir kalkınmaya yönelik videolar yayınlanabilir.
4. Okul gazetesinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik farkındalık yaratacak çalışmalar sergilenebilir.
5. Yerel ve ulusal boyutta sürdürülebilir kalkınmaya yönelik strateji geliştirilebilir.
6. Bu konuda araştırma yapacak araştırmacılara yol göstermesi bakımından projemiz dijital platformda yayınlanabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma, araştırma ve yayın etiğine uyularak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale üç yazarın da eşit oranda katkılarıyla kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarların hiçbir kişi ve kuruluşla çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Aktaş, F. (2019). *İlköğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından, çevre eğitimi ve iklim değişikliği boyutunda incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tez). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alkış, S. (2009b). *Sürdürülebilir bir dünya için coğrafya eğitimi*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Alkış, S. G. (2009a). An important component of sustainable future: education of values. *International Congress on Intercultural Dialogue and Education*.
- Atalay, İ. (2011). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. İzmir: Meta Basım.
- Atmaca, A. (2018). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aydoğan, A. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Aytar, A. (2016). *Disiplinlerarası fen öğretiminin 7. sınıf öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınma konusundaki gelişmelerine etkisi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Biasutti, M. v. (2017). A validity and reliability study of the attitudes toward sustainable development scale. *Environmental Education Research*, 23(2), 214-230.
- Cebrián, G. (2015). Competencies in education for sustainable development: Exploring the student teachers' views. *Sustainability, Cilt:7, Sayı:3*, s. 2768-2786.
- Demirel, Z. (2018). 'Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması'. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2.
- Engin, H. (2010). *Coğrafya eğitiminde sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilirlik eğitimi ve çevre eğitimi konularının kazandırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, T. (2011). *Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Ankara.
- Gökmen, A. (2014). *Sürdürülebilir kalkınma için eğitim: Öğretmen adaylarının tutumları ile ilişkili olan faktörler (Gazi Eğitim Fakültesi Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hayta, A. (2006). Çevre kirliliğinin önlenmesinde ailenin yeri ve önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 7(2): 359-376.
- Kanmaz, D. (2019). *7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumları ve tutumlarla ilişkili faktörler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, M. F. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi, Uluslararası E-DERGİ*, (12).
- Keçecioglu, T. (2003). *Lider ve Liderlik*. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.

- Koçulu, A. (2018). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalıkları ile çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Metin, E. (2002). Sürdürülebilir kalkınma- 1992 Rio konferansında Türkiye’de iş dünyası ve sanayi. *Türkiye Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı [ÇEVKO], İstanbul*.
- Nousheen, A. Z. (2020). Education for sustainable development (esd): Effects of sustainability education on pre-service teachers’ attitude towards sustainable development (sd). *Journal of Cleaner Production, Cilt:250*.
- Ozmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları. *Journal of Yaşar University, 3(12), 1853-1876*.
- Özmete, E. (2010). Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz. *Aile ve Toplum, Cilt:11, Sayı:6,s.80*.
- Pauw, J. G. (2015). The effectiveness of education for sustainable development. *Sustainability, Cilt:7, Sayı:11, s.15693-15717*.
- Pielstick, C. D. (1998). The transforming leader: A meta-ethnographic analysis. *Community College Review, 26, 3- 15*.
- Scoullou, M. (2013). Biyosfer rezervlerinde ve diğer belirlenmiş alanlarda sürdürülebilir kalkınma için eğitim. *Paris:UNESCO.(Google Akademik)*.
- Sencar, P. (2007). *Türkiye’de çevre koruma ve ekonomik büyüme ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal.
- Sezer, Ö. (2007). Küresel konferanslar ve çevre sorunları: Çevre kalkınma ve etik açısından eleştirel bir değerlendirme. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi,(ICANAS 38). S.10-15*.
- Soysal, C. (2017). *Examination of pre-service chemistry teachers’ competency in the field of environmental education and sustainable development* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sütgibi, S. (2018). *Türkiye’de sürdürülebilir kalkınmanın gelişmesinde eğitimin rolü*, Arslan F., Karadağ A. ve Aksak P., (Editör), *Sürdürülebilir kalkınma ve Türkiye, birinci baskı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt:34. Sayı:151.s.91*.
- Teksöz, G. (2014). ‘‘Geçmişten ders almak: sürdürülebilir kalkınma için eğitim’’. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi,, 31(2):73-97*.
- Türer, B. (2010). *Fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yavuz, E. (2009). İşgörenlerin dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık ile ilgili tutumlarına yönelik bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi 1:2 51-69*.
- Yıldırım, İ. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Extended Abstract

Human beings have been closely interested in the environment since the day they existed. Our natural environment provides us with the right climate to meet our basic needs such as nutrition and shelter and to continue our lives. No living thing on earth can be considered isolated. All living things and everything non-living that interacts with them form an ecosystem. Each of them is important to the ecosystem, and the disruption or destruction of one disrupts the natural balance and affects the rest of the ecosystem. The negative effects of human activities can also affect ecosystems.

A sustainable lifestyle has become a necessity for all people in this area, which endangers the environment in which future generations will live with the mindless consumption of natural resources and offers the opportunity to live in the generations after us. In this context, an effort is being made to create a system that calls for a change in people's mentality without reducing the sustainability and quality of life. The purpose of this change that it is no longer a consumer society, but a solidarity towards environmental management, social responsibility and economic solutions. It is widely accepted that sustainable development has four intertwined components, These components are environmental, social, economic and educational.

In organizations; planning, sharing responsibilities, controlling and problem solving, introducing principles-rules and balances, ensuring awareness of power, obedient followers, agreement on what to do, rationality and impartiality of leadership, non-interfering environmental approaches, etc. expressions are not emphasized much today.

Topics taken into consideration more; vision-mission, instilling the vision, motivating and mobilizing, creating changes and innovations, making efforts for employees to motivate themselves, and in this context, increasing the willingness of employees and encouraging them to demonstrate excess performance and taking care of others are stated as effective environmental approaches. These are the factors encountered in organizations where the transformational leadership approach dominates. In transformational leadership, the importance of the behavior of creating a shared vision and communicating this vision to followers is emphasized.

In this context, it can be said that sustainability is important in terms of influencing individuals inside and outside the organization, raising awareness and gaining new behaviors through transformational leadership approaches in educational organizations.

It is known that the way to raise people's awareness is through education. Education is to consciously change and develop the individual's behavior in the desired direction. Sustainability is a way of life that provides adequate living space and quality of life for future generations. Unlike sustainable development, a sustainable society is only possible if society members internalize and apply the knowledge, skills, attitudes and values necessary for a sustainable world.

Sustainable development practices are ensured by the country's executive branch understanding the relevant policies and the people's responsibilities. The most important tool for raising responsible people is education. In this sense, education was included in the "Agenda 21" report of the Rio Summit (1992) for the first time. The final part of Agenda 21 consists of four components focusing on education and public awareness. It is widely accepted that educating individuals is critical in ensuring sustainable development, and sustainable development has begun to be included in education and training curricula. It seems that the subject of sustainable development has received a lot of attention in educational research and other literature studies. Over time, the concept of sustainable development will be adopted and internalized by all segments of society. The necessity of this concept is felt more today and it is vital that it be translated into the lifestyle of the individuals who make up the society.

By learning the concept of sustainable development from an early age, social, environmental and economic problems will decrease for both themselves and future generations, and the world will regain its natural balance. Education should be prioritized in all research conducted and to be carried out for this purpose. Education for sustainable development will give individuals and future generations the opportunity to live in a more livable world and in better conditions. Such training will also enable individuals to gain lifelong learning skills that will help them find solutions to social, environmental and economic problems.

It is only possible through education for an individual to respect other societies, different cultures and future generations, to appreciate and discover the differences in the world's natural resources, to be curious about all the problems he encounters and to feel responsibility towards nature.

Teachers, students, school administrators, curriculum developers and everyone in education must have adequate and applicable sustainability information. Students will be trained to ensure that they are aware of environmental, educational, economic, social and educational sustainability issues that have become the biggest problems of our age. It is important to identify students' attitudes towards sustainability, identify the current situation, clarify the subsequent preparation process and ensure that the necessary arrangements are made. There is undoubtedly a lot of research on this subject. Not all of them fully reflect the education, environment, society and economy dimensions of sustainable development. This research offers the opportunity to raise awareness of the issue of sustainable development among high school students, their families, and educational institutions. In our literature review, we have not found that sustainable development was discussed with all its sub-dimensions. One of the points that makes our project important is that it proposes to create the opportunity for education, economy, society and education stakeholders to work together on the importance and awareness of sustainability. Increasing awareness of sustainable development, especially in educational institutions, will reflect on the whole society.